

Tütün Kullanımının Ekonomik Etkisi

Doç.Dr.Zeynep Önder
Bilkent Üniversitesi
İşletme Fakültesi
Ankara 06800
zonder@bilkent.edu.tr

Sigarasız Toplum ve Çevre Eğitimi, Bartın, 18-19 Ocak 2008

Tütün Kontrolü

Fiyat ve Vergilendirme

EUROPE
ЕВРОПЕ

Tütün Kullanımının Ekonomik Yükü

- Kimin yükü?
 - Sigara içenler ve aileleri
 - Toplum ve Ekonomi
- Ekonomik Yükler
 - Tütüne yapılan harcamalar– Başka maddelere harcanacak paranın azalması
 - Tütün harcamalarının fırsat maliyeti
 - Ailelerin ve toplumun sağlık harcamaları (ölümler ve hastalıklar)
 - Üretimde düşme ve bunun sonucu olarak ekonomik büyümenin azalması
 - Sigaranın sebep olduğu yangınların maliyeti
 - Çevreye verilen zararlar

Tütün Kullanımının Ekonomik Etkisi

Sigara İçenler ve Aileleri

“Dumanını yel alır, parasını el alır.”

Türk Atasözü

- Tütün ürünlerine harcanan paranın, hanehalkı harcamaları içindeki payı.
- Hastalanma ve erken ölümden dolayı gelir kaybı.
- Tütün kullanımı nedeniyle oluşan hastalıkların yüksek tedavi masrafları.

Tütün Harcamaları ve Fırsat Maliyeti

- Tütün harcamaları insanların elindeki parayı azaltmaktadır.
- Fırsat maliyeti: Sigara ya da tütün almak yerine, alternatiflere para harcanması.
 - Bir İngiliz sigara tiryakisi, hayatı boyunca ortalama sigaraya 92.000 pound harcamaktadır (Gibbens, 2005)
 - Ömrü boyunca yapılan sigara harcamalarının alternatifi:
 - Avustralya'ya 100'den fazla gidiş-dönüş uçak bileti.
 - İngiltere'nin kuzeydoğusunda 3-odalı bir ev.
 - 2003'de sigara tiryakisi bir Türk hanehalkı, ortalama olarak gelirinin yüzde 6,20'sini tütün ürünlerine harcamaktadır. Bu oran, hanehalkının gelir durumuna göre, % 4,50 ile %9,50 arasında değişmektedir. (Önder and Yürekli, 2005).
 - En düşük gelir grubundaki hanehalkının (%20) aylık ve yıllık sigara harcamalarının alternatif kullanımı:
 - 25 litre süt, 17 kilogram pirinç (aylık)
 - 3 aylık ev kirası, 1.8 ton linyit kömürü (yıllık)

Hanehalkının Yiyecek, Sağlık, Eğitim ve Tütün Harcamaları, 2003

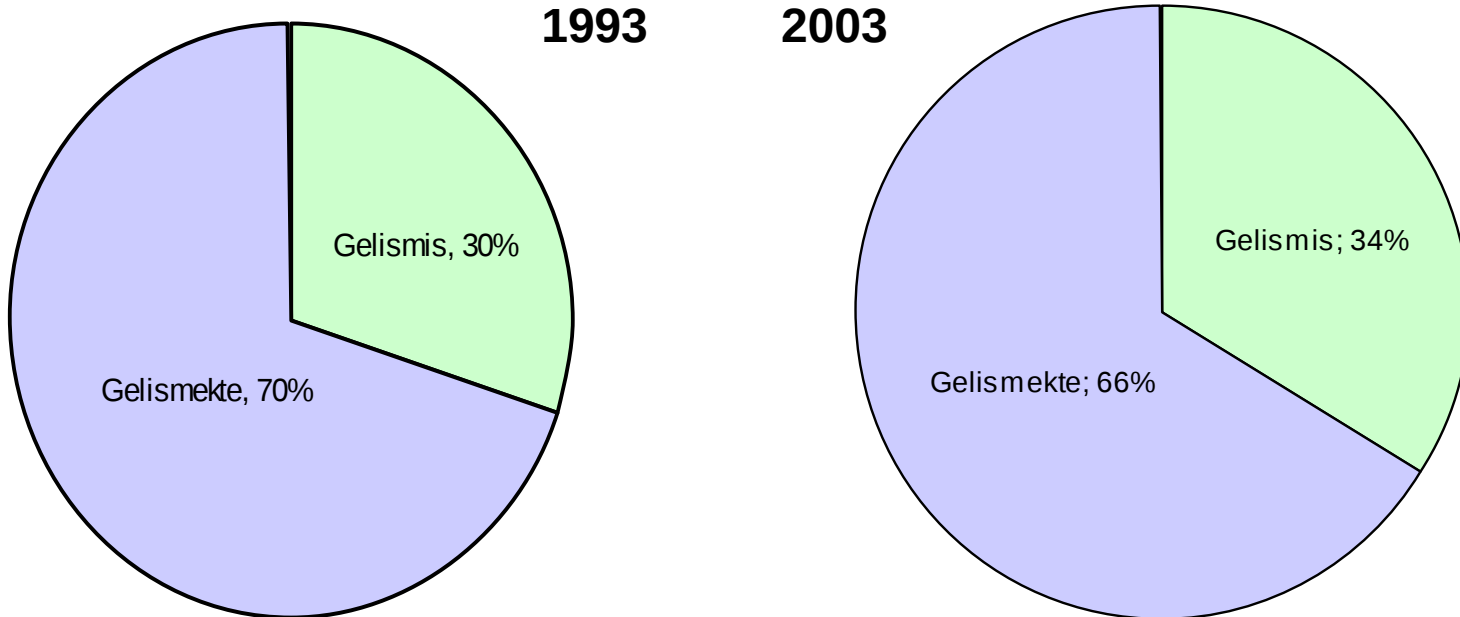
Aileler, sağlık ve eğitim harcamalarından daha çok tütün ürünlerine harcama yapmaktadırlar.

Gelir Grupları	Toplam Harcamaların Yüzdesi			
	Yiyecek	Tütün	Sağlık	Eğitim
1	40.6	5.2	2.1	0.3
2	35.9	4.7	1.9	0.7
3	32.3	4.5	2.0	1.0
4	28.1	4.1	1.7	1.5
5	19.5	2.8	2.1	3.4

Kaynak: 1994 ve 2003 Hanehalkı Tüketim Anketi sonuçlarından hesaplanmıştır, Önder ve Yürekli (2005)

Dünya Tütün Tüketimindeki Değişim

- Son on sene içinde (1993-2003), dünya tütün tüketimi artmıştır. Bu artış, gelişmekte olan ülkelerdeki tütün tüketiminin artmasından kaynaklanmaktadır.
- Gelişmekte olan ülkeler: Sigara tüketiminde %13 lük artış.
- Gelişmiş ülkeler: Sigara tüketiminde % 6 lık azalış.

Sağlık Etkisi

- Tütün 2000 senesinde bulaşıcı olmayan hastalıklardan olan ölüm nedenleri arasında ikinci sıradadır (WHO).
- Tütün kullanımının neden olduğu hastalıklar
 - Kanser
 - Ağız, gırtlak, yemek borusu, akciğer, böbrek, ...
 - Diğer kronik hastalıklar
 - Kalp krizi
 - Kroner kalp hastalığı
 - Kalp damar hastalıkları
 - Aortik aneurysm
 - Atherosclerotic peripheral vascular
 - Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı (KOAH)

Tütün Nedeniyle Ölümler

- Dünya Sağlık Örgütü (1999) 4 milyondan fazla (4.023.000) kişinin tütün nedeniyle öldüğünü tahmin etmektedir.
- Bu 1999 yılındaki bütün ölümlerin yüzde 7,50'sine karşılık gelmektedir.
- Ayrıca Dünya Sağlık Örgütü'nün tahminlerine göre:
 - 2020 yılında dünyadaki ölümlerin %12 si tütün kullanımı ile ilgili olacaktır.
 - 2030 senesinde yılda 10 milyon kişinin ölümü ve her altı ölümden birisi tütünle ilgili olacaktır.
 - Bu ölümlerin %70'den fazlası düşük ve orta gelirli ülkelerde olacaktır.

Sağlık ve Tıbbi Harcamaların Maliyeti: Net Maliyet Tahminleri

- Net maliyet hayat boyu harcamalar göze alınarak ve sigara içen ve sigara içmeyenlerin yaptıkları harcamalar karşılaştırılarak hesaplanır.

– Avustralya	GSYİH'nin % 0.15 – 0.21
– Kanada	GSYİH'nin % 0.34 – 0.37
– ABD	GSYİH'nin % 0.22

Kaynak: Lightwood ve diğerleri (2000)

Tütünün Ekonomik Yükünü Nasıl Azaltabiliriz? Etkili Yöntemler

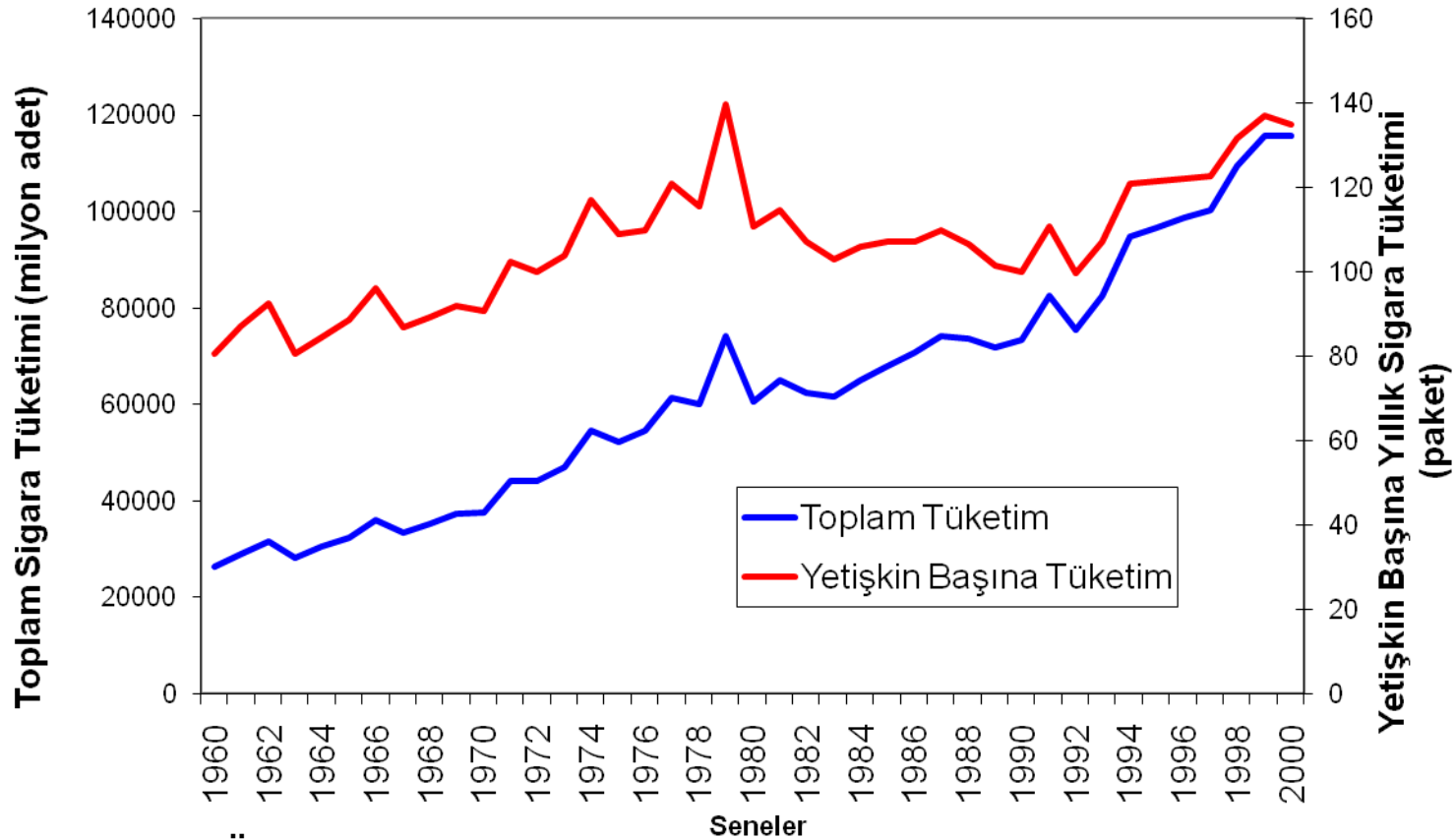
- Tütüne olan talebi azaltma yolları (tütün kontrol politikaları):
 - Tütünden alınan vergilerin artırılması.
 - Fiyat-dışı yöntemler: Tüketicinin bilgilendirilmesi, tütün reklamlarının ve promosyonlarının yasaklanması, uyarıcı etiketler, kamuya açık yerlerde tütün kullanımının yasaklanması.
 - Nikotin Yerine Koyma Tedavisi (NYKT) ve diğer sigarayı bırakma terapilerinin erişilebilir olması.

Tütün Kontrol Politikalarının Etkileri

- Bütün dünyada sigara fiyatlarının %10 artırılması
 - 42 milyon sigara tiryakisi sigarayı bırakmasına
 - En az 10 milyon kişinin tütüne bağlı hastalıklardan ölümünün engellenmesine neden olacaktır.
- Değişik fiyat-dışı yöntemlerin bir arada kullanılması (etkinlik % 2-10)
 - 23 milyon sigara tiryakisi sigarayı bırakmasına
 - 5 milyon kişinin tütüne bağlı hastalıklardan ölümünün engellenmesine neden olacaktır.
- NYKT kullanımının artırılması (varsayılan etkinlik % 0.5 - 2)
 - 6 milyon sigara tiryakisi sigarayı bırakmasına
 - 1 milyon kişinin tütüne bağlı hastalıklardan ölümünün engellenmesine neden olacaktır.

Kaynak: Ranson ve diğerleri (2000), 1995 yılında hayatta olan sigara içiciler kullanılarak yapılan model sonuçları.

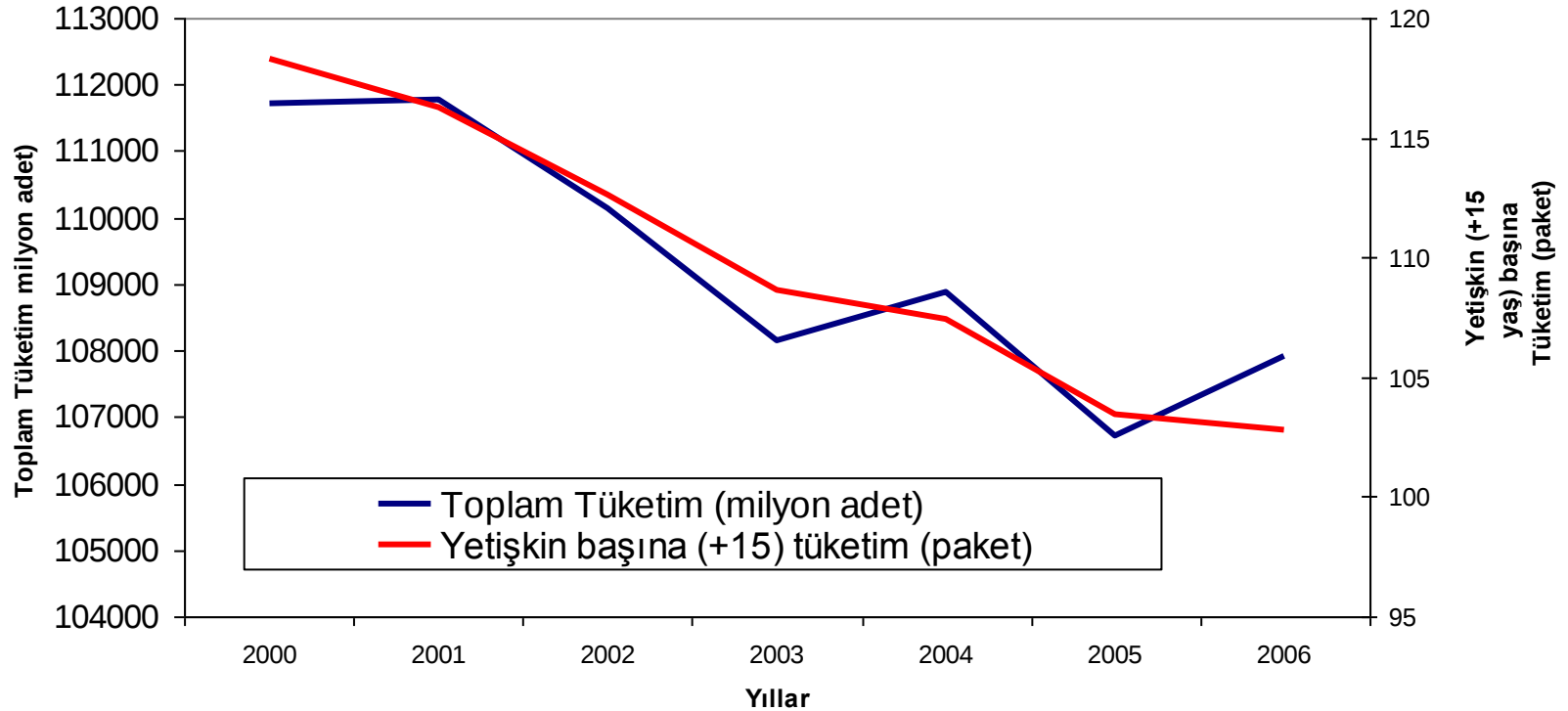
Türkiye'deki sigara tüketimi, 1960-2000 arasında hızla artmıştır.

Kaynak: Önder (2002)

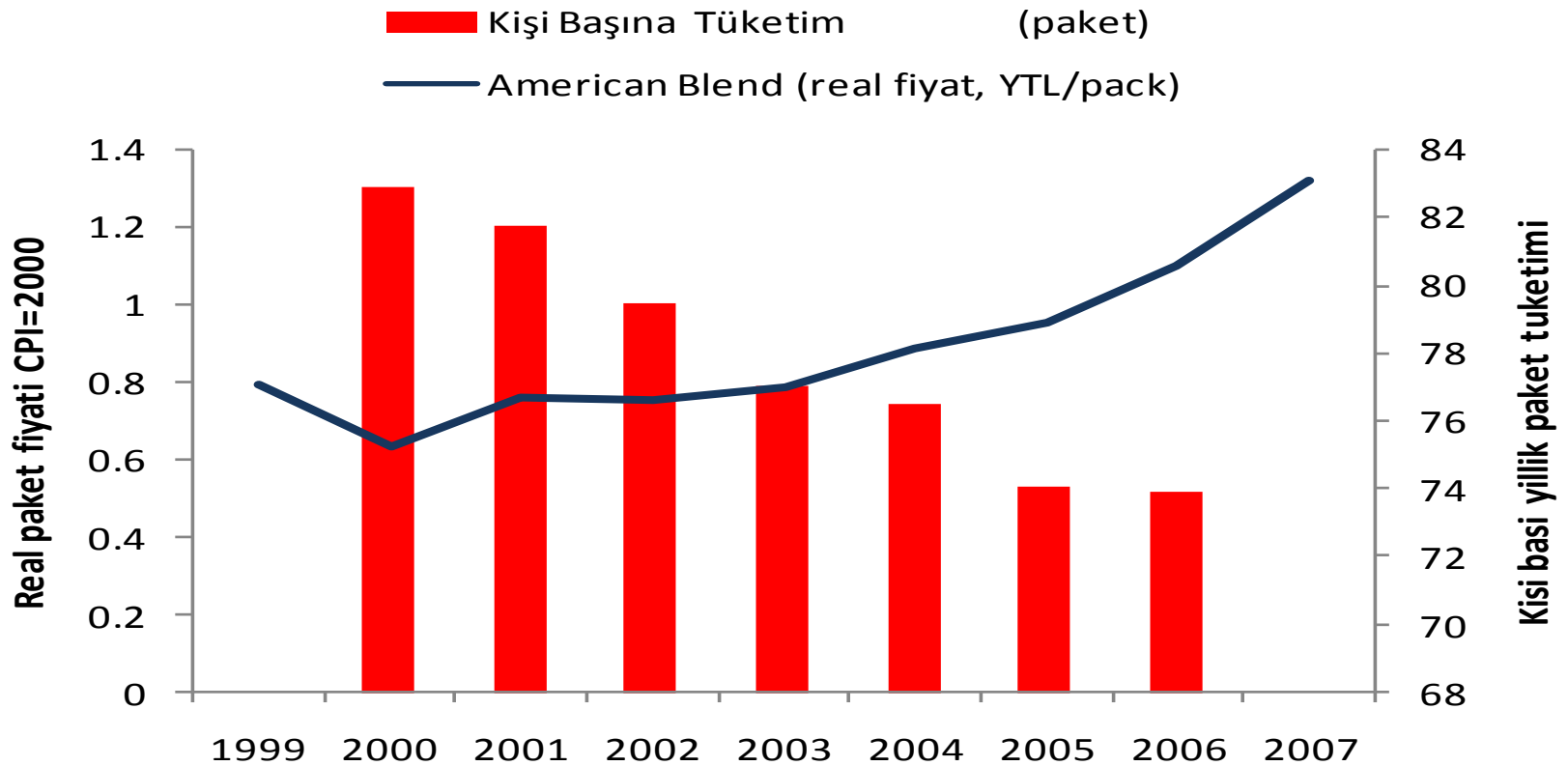
Son yıllarda sigara tüketiminde azalma görülmektedir.

Kaynak: TAPDK

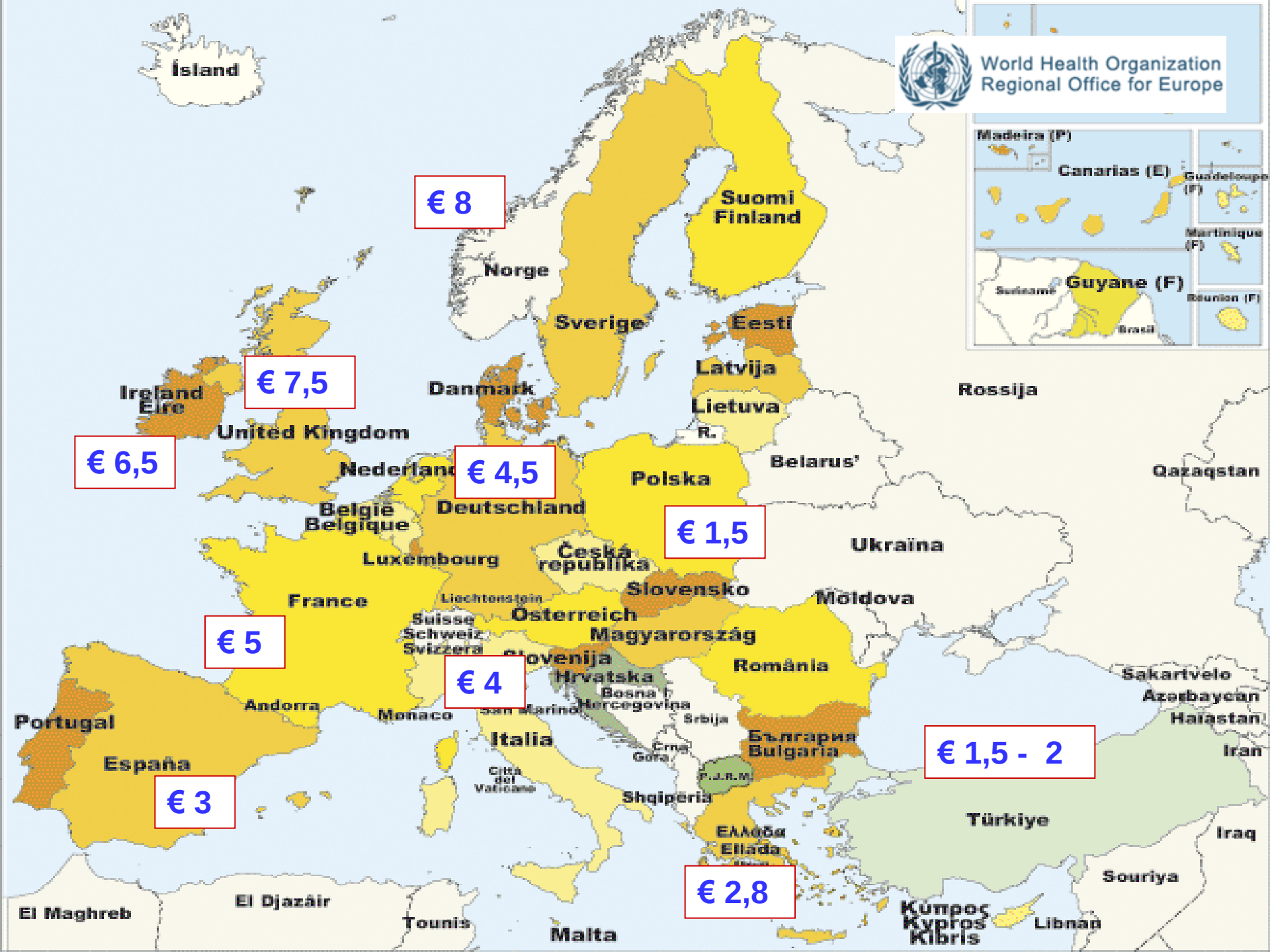
Reel fiyat ve tüketim ilişkisi ters orantılıdır:
Son yıllarda reel fiyat artıkça tüketim azalmaktadır.

Kisi basına paket sigara tüketimi ve reel sigara paketi fiyatı 1999-2007

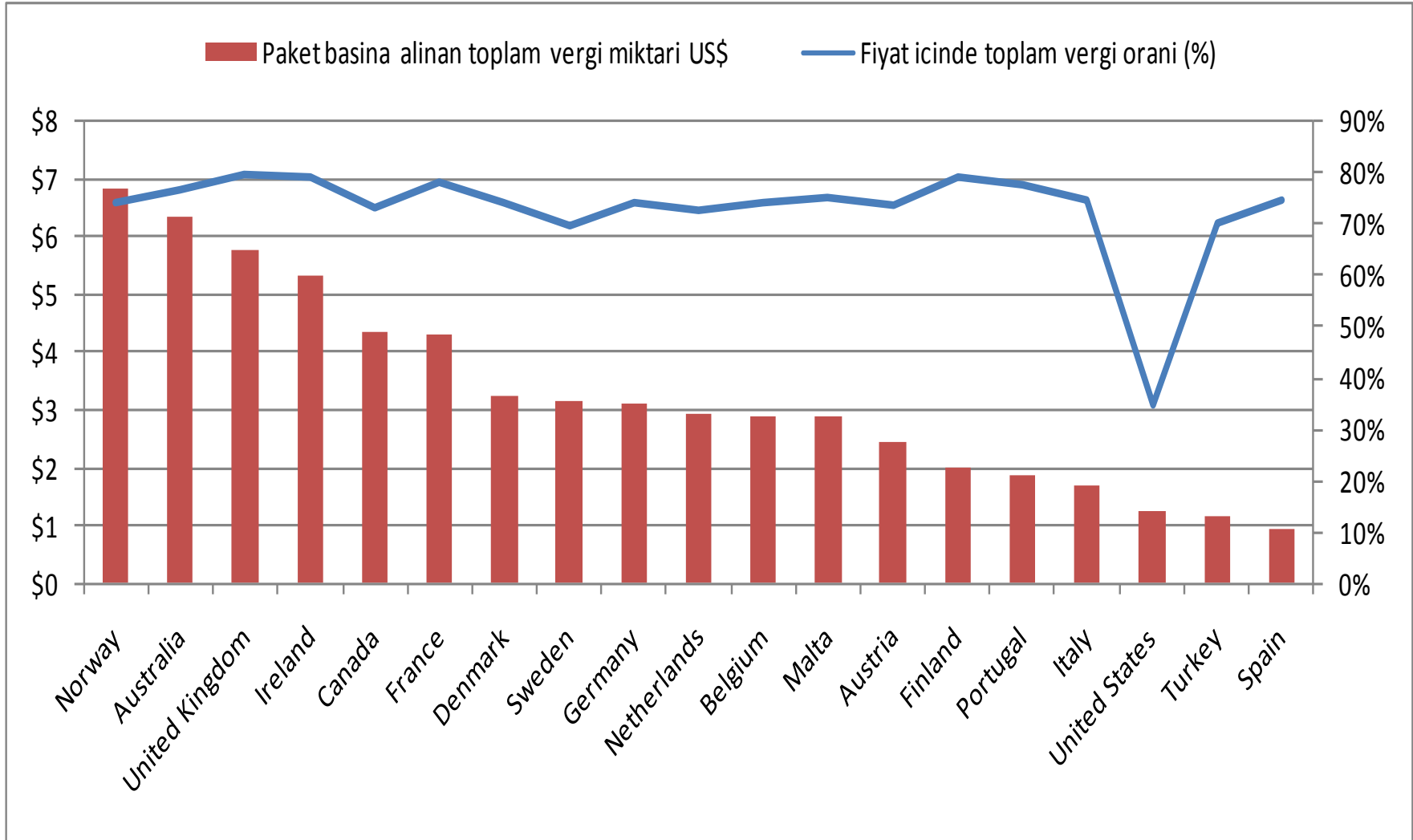

En çok satılan 3 markanın perakende satış fiyatı (YTL)

	2002	2004	2005	2006	2007
Tekel 2001	1,30	2,00	2,25	2,50	2,75
Marlboro (Uzun)	2,50	3,60	4,10	4,50	4,80
Marlboro	2,30	3,30	3,90	4,25	4,60

Aynı vergi oranı ile Türkiye'de paket başına daha az vergi geliri elde ediliyor.

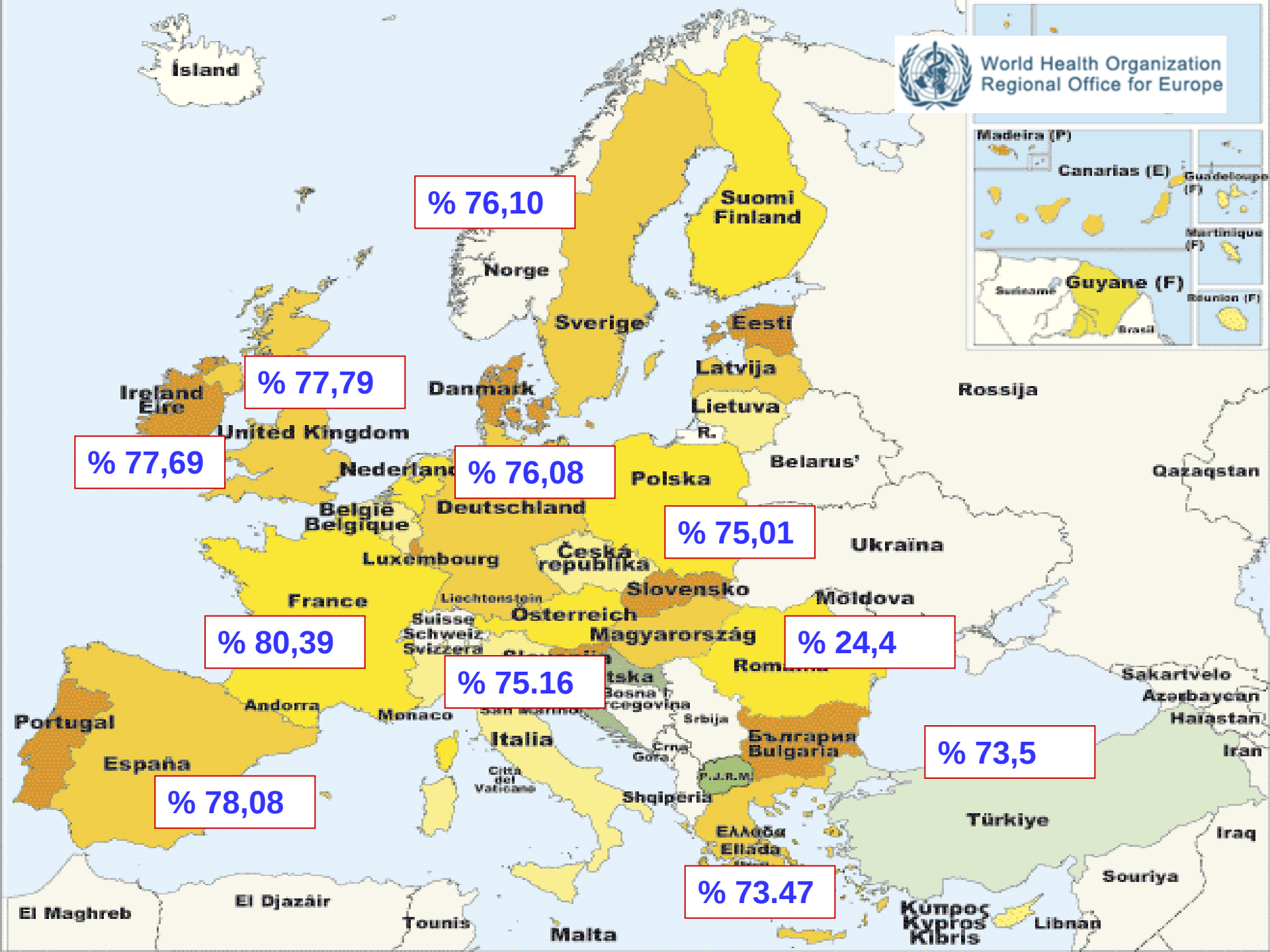
Kaynak: Yürekli ve Önder (2006), 2004-2005 verileri kullanılmıştır.

En çok satılan 3 markanın vergi oranları (YTL)

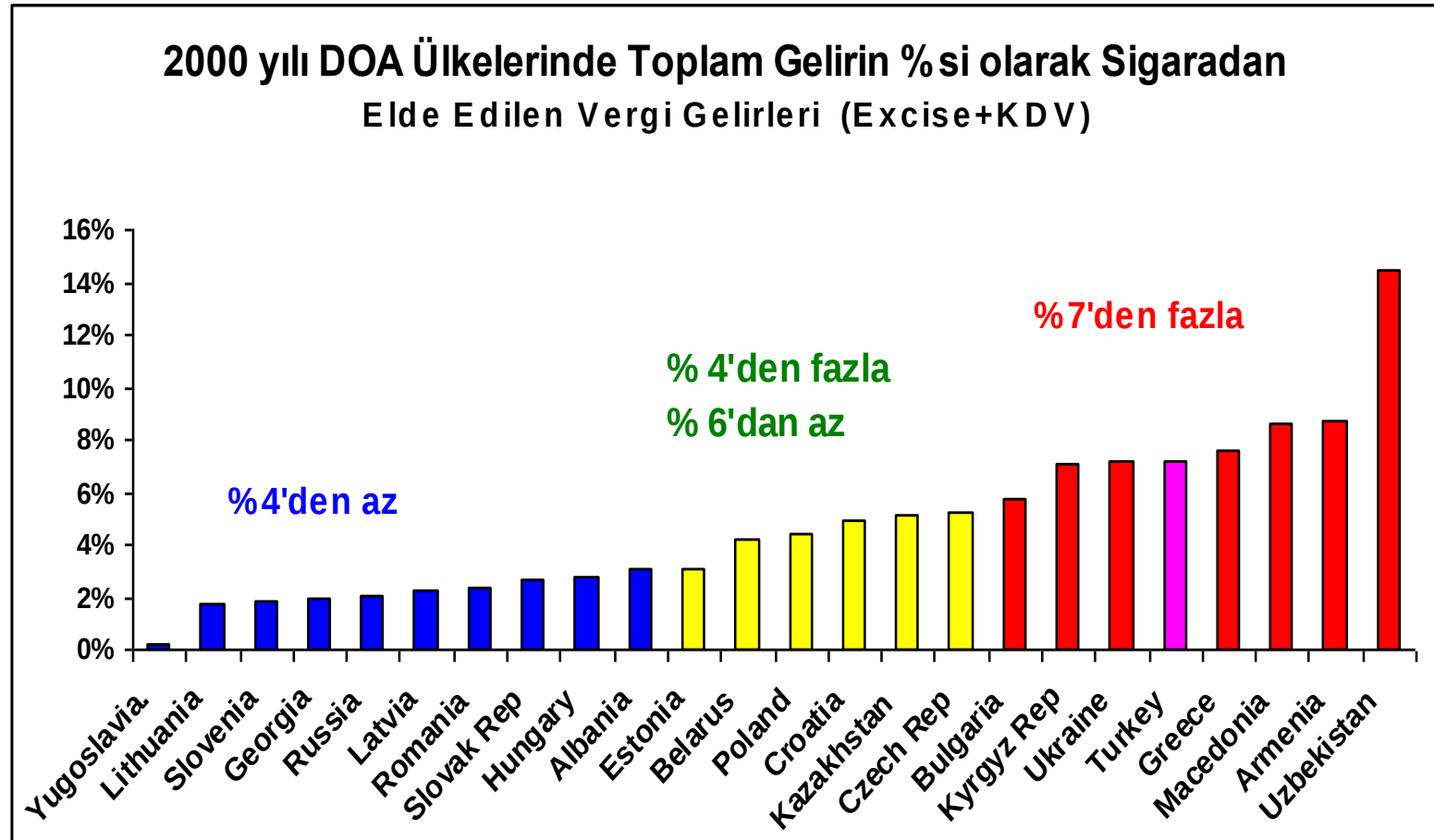
2007	Satış Fiyatı	Vergi Oranı	
		%	YTL
Tekel 2001	2,75	73,25	2,01
Marlboro (Uzun)	4,80	73,25	3,52
Marlboro	4,60	73,25	3,37

World Health Organization
Regional Office for Europe

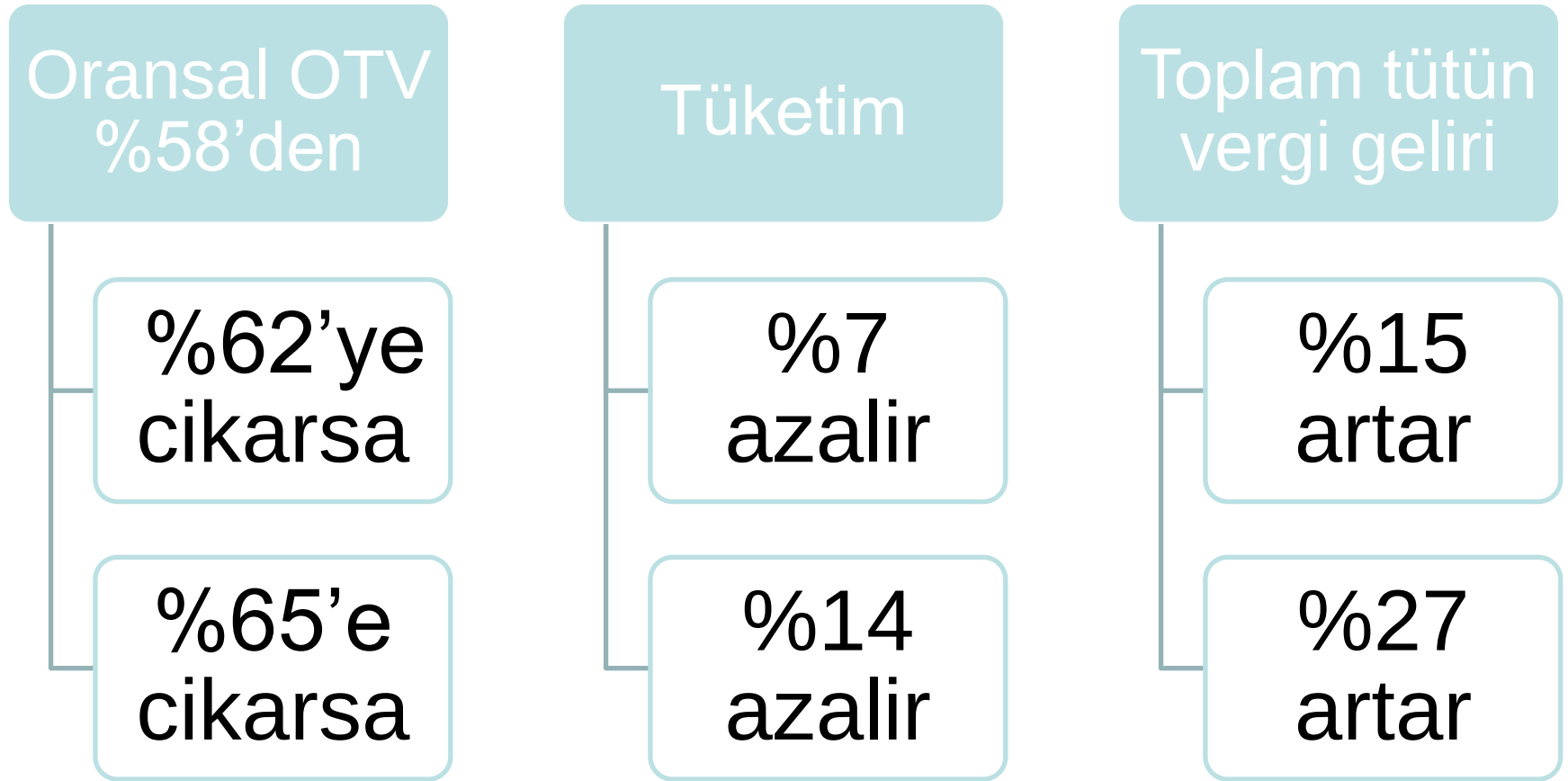
Sigaradan Alınan Vergi Gelirinin, Devletin Toplam Vergi Gelirindeki Payı

Kaynak: Dünya Bankası ve IMF verileri, DB hesaplamaları

Tüketim ve vergi geliri ilişkisi, 2006

Tüketimdeki azalmanın vergi gelirine etkisi ne olur?

FİYAT VE VERGİLENDİRME

Fiyat değişimi

+10%

Gelişmekte
olan
Ülkeler

Gelişmiş
Ülkeler

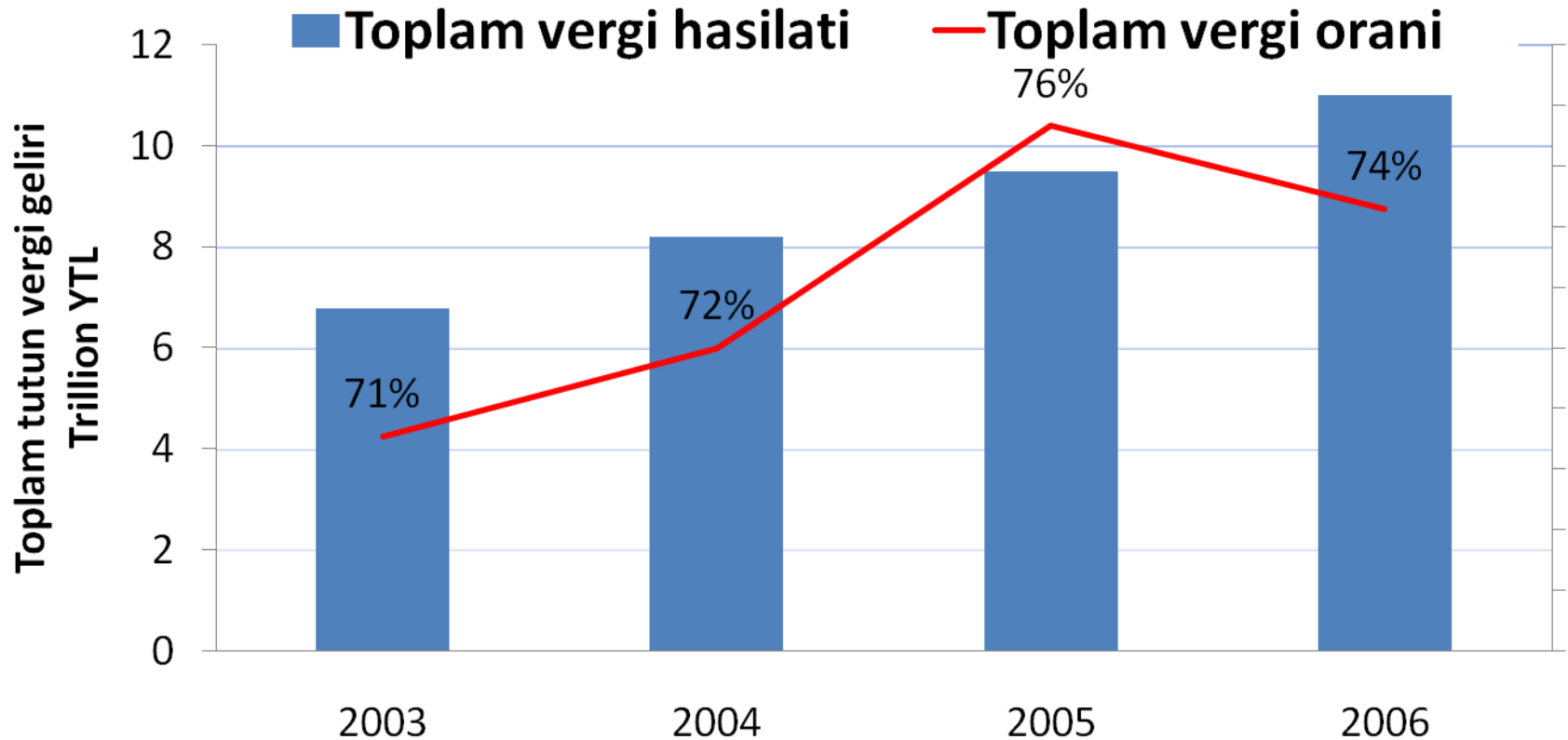
-4%

-8%

Tüketim değişimi

Vergi oranları arttıkça, tütün vergi gelirleri yükselir:

2006'da Türkiye'de toplam vergilerin %8'i tütünden gelmiştir

Kaynak: TAPDK verileriyle hesaplanmıştır (2007)

Politik Çıkarımlar

- Özel tüketim vergisinin %25 artırılmasından oluşan gelir nerede kullanılabilir? (Önder and Yürekli, 2005):
 - Halk sağlığı: Bu miktar, düşük gelirli bireylere devletin yaptığı sağlık harcamalarının %59 'una tekabül etmektedir.
 - Eğitim: Bu miktar, Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin %3.66 ine denk düşmektedir.
 - Öğrenci Kredileri: Yüksek öğrenim kurumunca üniversite öğrencilerine verilen kredilerin %62 sine denk gelmektedir.

Sonuç:

Tütün Yükünün Azaltılması

- Hükümet vergileri yükselterek, gelirini artırabilir.
- Bu kaynak düşük gelirli aileler için yapılacak sosyal programlarda, eğitim, koruyucu sağlık, beslenme gibi programlarda kullanılabilir.
- Ayrıca kişilerin sigarayı bırakmalarına veya daha az sigara içmelerine neden olarak halk sağlığını iyileştirebilir.

EUROPE
ЕВРОПЕ